

Til
Nordisk Folkecenter for Vedvarende Energi

Dokument type
Notat

Date
Januar, 2013

VINDMØLLER SOM LØFTESTANG FOR LOKAL UDVIKLING I UDKANTSOMRÅDER



VINDMØLLER SOM LØFTESTANG FOR LOKAL UDVIKLING I UDKANTSOMRÅDER

Revision **03**
Date **2012/12/10**
Made by **Kasper Brejnholt Bak**
Checked by **Jørgen Hvid**
Approved by **Søren Juel Petersen**

CONTENTS

1.	Indledning	1
1.1	Landsplanmæssige perspektiver	2
1.2	Kommunernes rolle	3
2.	Hvorfor lokalt ejerskab?	4
3.	Eksempler på lokalt forankrede ejerskabsmodeller	5
3.1	Erhvervsdrivende Fond: Hvide Sande	7
3.2	Forbrugerejet: Nørre Nisum Bredning, Lemvig	9
3.3	Kommunalt ejerskab: Samsø Kommune	11
4.	Potentialet for skabelse af arbejdspladser i udkantsområder gennem vindmøller	13
5.	Et nyt tankesæt og Placeringer med særlige potentialer	16
6.	Anbefalinger til fremme af lokalt ejerskab af vindmøller:	17
7.	Vejen Videre	19

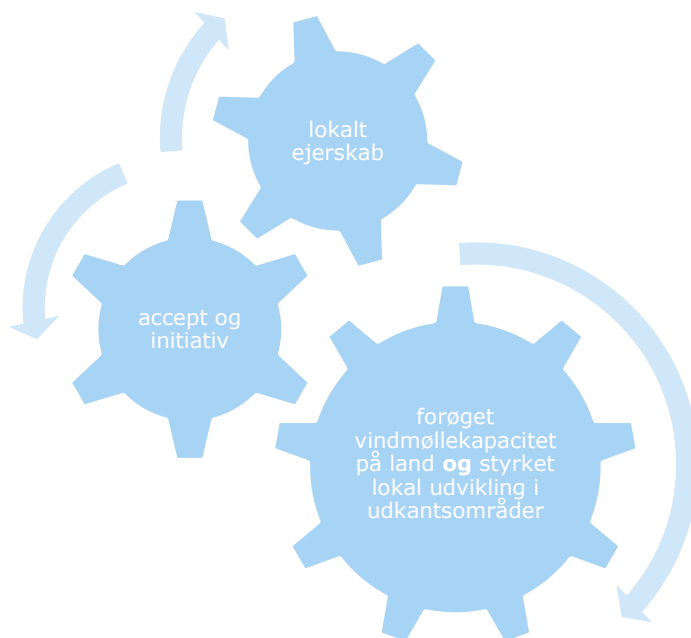
1. INDLEDNING

Nordisk Folkecenter for Vedvarende Energi har bedt Rambøll om at udarbejde dette notat, som belyser potentialerne i lokalt ejerskab af vindmøller som mulig løftestang for en lokal udvikling i udkantsområder.

Målet med notatet er at udbrede kendskabet til potentialerne i lokale ejerskabsformer, så der kan skabes en mere positiv interesse i vindmølleprojekter i både kommuner og befolkningen generelt.

Lokale ejerskabsformer har to helt afgørende fordele som bør have en landspolitisk interesse:

1. Ved at sikre et lokalt ejerskab, øges den lokale accept af vindmøller og i stedet for protester, vil man kunne opleve et aktivt initiativ fra en bredere kreds af lokale medspillere, sådan at regeringens mål om en forøget vindmøllekapacitet på 1800 MW på land kan realiseres med en tilstrækkelig opbakning.
2. De egne af Danmark hvor det blæser mest, er samtidig der hvor der ses de største udviklingsmæssige udfordringer, så ved at sikre at overskuddet fra elproduktion aktiveres lokalt kan der skabes grundlag for en styrket udvikling i udkantsområderne i Danmark.



Gennem 3 eksempler med forskellige ejerskabskonstruktioner belyser notatet hvordan lokalt ejerskab kan medvirke til accept og lokal udvikling af udkantsområder, og afslutningsvis perspektiveres de foreløbige erfaringer i forhold til mulige handlinger, som kan understøtte den foreslåede udvikling.

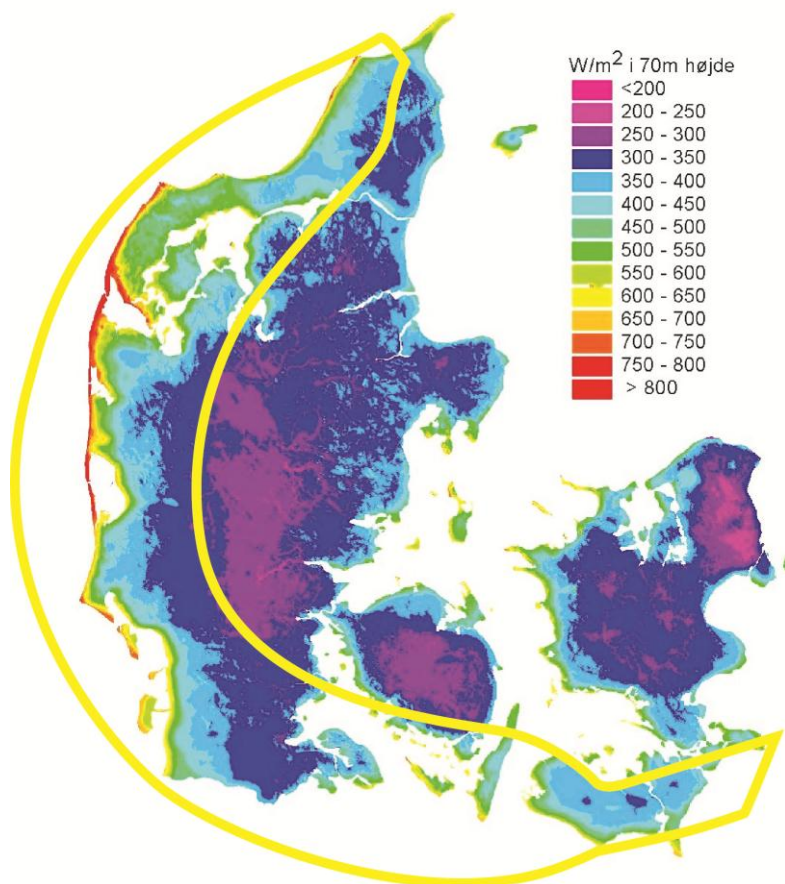
1.1 LANDSPLANMÆSSIGE PERSPEKTIVER

Regeringen har med Energiforliget af marts 2012 vedtaget, at 50 % af den danske el-produktion skal stamme fra vindmøller i 2020. Dette har sat et forøget fokus på mulige placeringer af vindmøller samt de barrierer der kan være for en succesfuld implementering af vindmølleprojekter.

I henhold til Energiforliget, skal der indtil 2020 opstilles 1800 MW vindenergi på land, 500 MW kystnære og 1000 MW offshore vindmøller, hvilket betyder at en væsentlig del af vindmølleudbygningen skal ske på land.

Landspolitisk er der et stort potentiale i en kobling af energipolitik, landsplanlægning og udvikling af landdistrikterne, i og med at der er et markant sammenfald mellem udkantsområderne i Danmark, ofte kaldet "Den rådne banan", og de egne, hvor det blæser mest.

Der tegner sig med andre ord konturerne af et muligt nyt danmarkskort, hvor disse områder kunne få en ny og styrket rolle på baggrund af deres naturlige potentialer. Produktion af bæredygtig energi har en enorm samfundsmæssig betydning, som bør understøttes og værdsættes både lokalt og nationalt, så der skabes et mere solidt fundament under en lokal erhvervsudvikling i landdistrikterne, som kan medvirke til at skabe en højere grad af balance i Danmark.



Der er et meget interessant sammenfald imellem udkantsområder i Danmark med udviklingsmæssige udfordringer, ofte betegnet "Den rådne banan", og de egne hvor der er den største vindressource, hvilket tydeliggør potentialet for, at lokalt ejet vindkraft kan blive en løftestang for lokal udvikling i udkantsområder.

Hvis der ikke kan etableres de forudsatte 1800 MW kapacitet på land på grund af lokale protester vil alternativet være etablering af flere end de allerede planlagte havvindmøller, som er en langt dyrere løsning, så jo flere møller der kan etableres på land jo lavere elpriser til gavn for forbrugere og konkurrenceevne. Med udbygningen af vindmøller på land er der således flere milliarder at spare i forhold til at producere den samme mængde elektricitet offshore, samtidig med, at der vil kunne skabes et betydeligt lokalt overskud ved el-produktionen som kan fremme udviklingen i udkantsområderne, da det netop er her der findes den største vindressource.

Med samlet 1800MV ny vindenergi, sandsynligvis fordelt på 600-800 møller, er der et betydeligt potentiale for at skabe varige indtægter i landets udkantsområder. Selv med et forsigtigt skøn, hvor der også vil være andre aktører, vil de lokale ejerskaber kunne skabe et årligt overskud på ikke under 500 mio., der vil kunne medvirke til at fastholde eller skabe en lokal udvikling i udkantsområder.

1.2 KOMMUNERNES ROLLE

Planlægning af vindmøller på land er et kommunalt ansvar, og mange kommuner har meldt sig på banen som aktive medspillere i en grøn omstilling af det danske samfund. Nogle har tilmed formuleret klimapolitikker med mål om fremtidig CO₂ neutralitet, og de fleste danske kommuner har herudover indgået en aftale med Danmarks Naturfredningsforening om at blive såkaldt Klimakommune, hvilket bl.a. indebærer en erklæring om, at kommunerne vil nedbringe deres CO₂ udledning med 2 % årligt i en nærmere fastlagt årrække. Energi fra vindmøller vil spille en væsentlig rolle i opfyldelsen af disse kommunale ambitioner, hvilket også har givet vindmølleplanlægningen et fornyet fokus.

Planloven er ligeledes ændret, så det nu er muligt at indarbejde formål om klimatilpasning og forebyggelse af forurening i formålsbestemmelsen i lokalplaner, og det er dermed muligt fremadrettet at stille krav begrundet i klimaforhold for nybyggeri og renoveringer.

Der er med andre ord lagt op til, at kommunerne vil komme til at spille en langt mere aktiv rolle i en bæredygtig omstilling på energiområdet, hvor energibehovet reduceres gennem bygningsrenoveringer og skærpede krav ved nybyggeri, samtidig med at energiforsyningen bliver mere bæredygtig gennem udbredelse af vedvarende energi, som i overvejende grad vil komme fra vindmøller.

Kommunerne i Danmarks udkantsområder er udfordret af fraflytning, stagnation og tilbagegang. Det er generelt områder med en lav befolkningstæthed, lave huspriser og et erhvervsliv under afvikling. Men det blæser generelt mere end dobbelt så meget som i resten af landet, så disse kommuner har nogle helt særlige muligheder for at udnytte vindressourcen som løftestang for en lokal udvikling.

Tænk, hvis der kunne skabes en ny rolle for disse kommuner med en højere grad af økonomisk selvstændighed, erhvervsmæssig innovation indenfor bæredygtig energi samt produktion af energi til hele landet bl.a. gennem etablering af vindmøller!

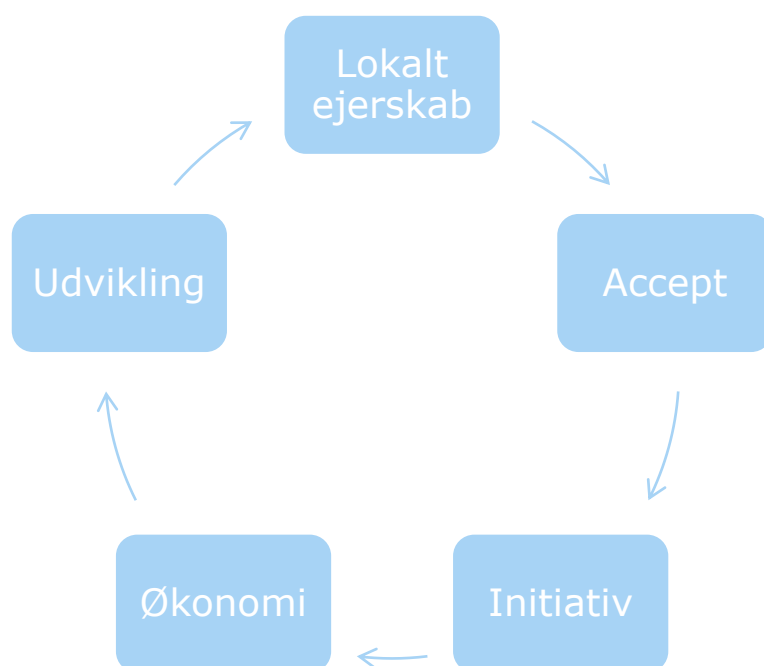
For at dette skal lykkes skal overskuddet fra produktion af el kunne kanaliseres videre lokalt og fungere som katalysator for grøn vækst og bæredygtig omstilling i udkantsområderne, og her er de lokale ejerskaber afgørende, ligesom kommunerne må spille en langt mere aktiv rolle end det har været tilfældet hidtil.

2. HVORFOR LOKALT EJERSKAB?

For at kunne realisere de meget ambitiøse mål fra både staten og kommuner om forøgelse af vindmøllekapaciteten må der være en sådan grad af accept af vindmøllerne i den berørte del af lokalbefolkningen, at vindmølleprojekterne reelt kan gennemføres. 80 % af danskerne er generelt positive overfor vindmøller, men ofte er en tilsvarende andel imod etablering af vindmøller i netop deres nærområde. "Not in My Backyard" synes at være mottoet, og udfordringen er, hvordan der kan skabes et ejerskab til vindmøller med en bred accept i befolkningen; både mentalt i erkendelse af nødvendigheden af en omstilling til vedvarende energi og økonomisk, hvor en lokal aktivering af overskuddet fra vindmøllerne vil kunne skabe en øget accept og forståelse for de gener og ændringer af det visuelle miljø, som vindmøller også kan skabe ikke mindst for de umiddelbare naboer.

Da bopælspligten blev ophævet i 1998 betød det, at vindmølleejere / investorer kan være bosiddende langt fra det lokalsamfund, hvor møllerne rejses, i princippet i skattely på Cayman Islands eller andre steder. Det betyder, at værdien af vinden, som er en af de få unikke ressourcer i udkantsområderne, reelt drænes ud af lokalområderne, mens de lokale borgere må leve med de gener, der kan være forbundet med møllerne. Det har skabt en situation, hvor der næsten pr. automatik er lokal modstand, når det overvejes at etablere vindmøller, og der findes i dag op imod 200 lokalgrupper imod vindmøller på landsplan.

Ved at sætte det lokale ejerskab i centrum, kan der skabes en positiv og selvforstærkende effekt, hvor det bliver tydeligt, at vindmøller er til gavn for lokalområder eller kommuner i lidt bredere forstand. Herved bliver det nemmere at få accept for de efterfølgende projekter, ligesom man vil kunne opleve, at initiativet i højere grad skabes lokalt, fordi der er et konkret økonomisk incitament ved at indgå i ejerskaber, som fremmer den lokale udvikling.



Ved at sætte det lokale ejerskab i centrum, kan der skabes en positiv udviklingscyklus

Det lokalpolitiske dilemma for politikere, som gerne vil genvælges, er, om man vil støtte udbygningen af vedvarende energi og derved samtidig "træde de lokale borgere over tæerne" ved at overhøre de ofte mange indsigelser, når projekterne primært kommer nogle ganske få til gode, - og ofte developere, som ikke bor i lokalområdet.

I Thisted Kommune har man eksempelvis for nylig i 2012 oplevet det, at der var over 500 sider med indsigelser i forbindelse med godkendelse af en række vindmølleprojekter. Ud af de syv projekter med i alt ca. 40 vindmøller besluttede man i september 2012, at kun to projekter kunne godkendes, og det overvejes nu, hvordan man kan sikre en større accept af vindmøller (herunder ejerskabsformer, som i højere grad kommer lokalsamfundet til gode) så der kan skabes en lokal forståelse for, hvilken positiv betydning vindmøller kan have for kommunens bæredygtighedsprofil, økonomi og udviklingsmuligheder.

Formidlingsmæssigt er der således et stort behov for at tydeliggøre, hvilke økonomiske, juridiske og organisatoriske muligheder der findes, hvor ikke kun de 20 % fastlagt i VE-loven, men 100 % af indtægterne fra vindmølleprojekter kan fastholdes i lokalområderne, så der kan skabes et konkret økonomisk incitament til at medvirke til at finde egnede lokaliseringmuligheder for vindmøller. Dette notat kan ses som starten på en sådan proces omkring tydeliggørelsen af de potentialer, der ligger for lokal udvikling gennem en mere proaktiv vindmøllepolitik, hvor alle lokale interessenter kan deltage på forskellig vis.

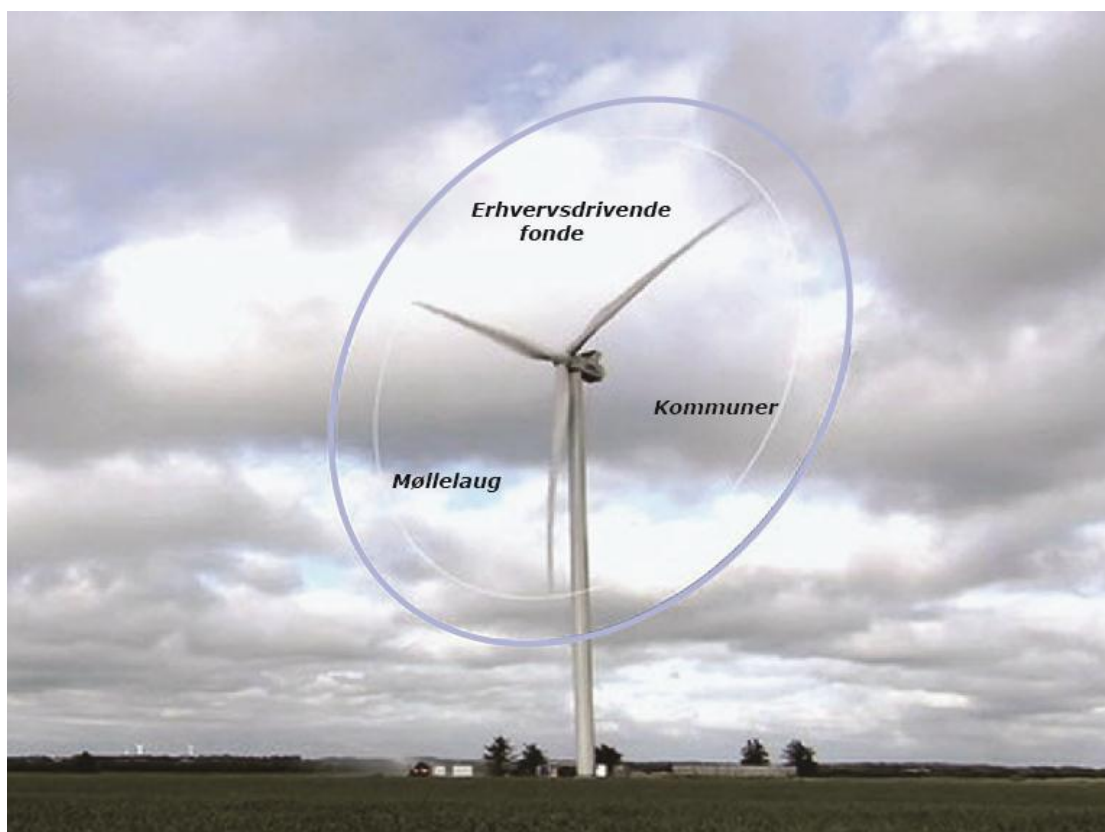
3. EKSEMPLER PÅ LOKALT FORANKREDE EJERSKABSMODELLER

Der findes allerede lokale ejerskabsformer rundt omkring i landet, da der både er et generelt ønske i kommuner og befolkningen om at fremme udviklingen af vedvarende energi. Samtidig er der ofte en ganske attraktiv totaløkonomi i forbindelse med etablering af vindmøller på land, hvor man som tommelfingerregel kan regne med at der under de nuværende ordninger vil kunne skabes et årligt overskud på omkring 1 mio. kr./MW etableret kapacitet på land, naturligvis afhængig af de lokale vindforhold.

Forudsætningerne er således principielt på plads, og nedenfor fremhæves 3 forskellige ejerskabsmodeller der kan medvirke til at styrke en lokal udvikling både økonomisk, kulturelt og beskæftigelsesmæssigt:

1. **Erhvervsdrivende fonde**, hvor overskuddet fra el-produktionen vedtægtsmæssigt skal tilgå relaterede lokale formål, som kan understøtte lokal beskæftigelse, kulturliv og infrastruktur. I Danmark findes der som noget ret unikt mange forskellige foreninger med forskellige formål; idrætsforeninger, teaterforeninger, borgerforeninger, fagforeninger, turistforeninger, erhvervsudviklingsforeninger, landbrugsforeninger mv. Disse vil kunne have en interesse i at gå ind i et fondsejet vindmølleprojekt, hvis fondens formål og overskudsanvendelse formuleres, så det er sammenfaldende med foreningernes interesser. Da foreningslivet er en central del af den danske kultur, ikke mindst i såkaldte udkantsområder, vil lokale foreningers deltagelse i vindmølleprojekter kunne bidrage til udvikling af kultur-, idræts- og erhvervslivet, samtidig med at der sikres lokal accept af vindmølleprojekter. Lokale forsyningselskaber kan også indgå i erhvervsdrivende fonde.

- 2. Kommunalt eje** af vindmøller, hvor overskuddet kan anvendes til andre tiltag indenfor energiområdet, og investeringer i nye energiprojekter, som kan reducere driftsomkostninger, skabe nye arbejdspladser og reducere de kommunale CO₂ udledninger.
- 3. Vindmøllelaug** er en veletableret måde at tilbyde andele i vindmøller blandt lokale beboere, og der er et lovkrav om at minimum 20 % af andelene skal tilbydes lokale indenfor 4,5 kilometers afstand fra møllerne. Den væsentligste pointe i denne sammenhæng er at det bør være en bred gruppe af lokale beboere / jordejere og ikke blot en ekstern investor, som får glæde af overskuddet fra vindmøllerne, hvis man skal opnå den ønskede lokale accept og udvikling.



Mulige ejerskabsformer som kan indgå i et lokalt ejerskab af vindmøller

Disse ejerskabsmodeller kan kombineres afhængig af de lokale forhold, behov og målsætninger.

Initiativet kan komme fra mange forskellige lokale interessenter, og det kan således både være kommunen, et forsyningselskab, en forening eller lokale beboere, der tager initiativ til etablering af vindmøller i et lokalområde.

VE-loven sikrer at lokale borgere skal tilbydes minimum 20 % ejerskab af et vindmølleprojekt, og i de 3 cases, der gennemgås på de følgende sider, ejes de resterende 80 % også lokalt, så der er 100% lokalt ejerskab til vindmølleprojekterne.

3.1 ERHVERVSDRIVENDE FOND: HVIDE SANDE



De 3 møller i Hvide Sande

Baggrund:

Hvide Sande i Ringkøbing-Skjern kommune er overvejende et fiskersamfund på Holmsland Klit med ca. 4.000 indbyggere, hvor også turisme har stor økonomisk betydning.

Igennem flere år havde private projektudviklere arbejdet med at opstille vindmøller i området, men på grund af lokale protester kunne deres projekt ikke realiseres.

Ejerskabskonstruktion:

I 2010 stiftede Holmsland Klit turistforening en erhvervsdrivende fond med det formål at opstille 3 vindmøller på 3 MW på et areal, der er ejet af Hvide Sande havn for derigennem at understøtte udviklingen af Hvide Sande Havn og turismen i Hvide Sande gennem produktion af vedvarende energi.

De 20 % af vindmølleprojektet ejes af Hvide Sande Nordhavn Møllelaug I/S med godt 400 anpartshavere i Hvide Sande og omegn.

Overordnet økonomi/finansiering:

Investeringen i de 3 vindmøller har været på 91 millioner kroner, som er lånt i to lokale banker med vindmøllerne som sikkerhed for lånene.

Havnen ejer grunden hvor vindmøllerne er opstillet. Derfor betales en årlig leje til fonden på 4,8 mio. kr., hvorved der skabes et årligt driftstilskud til understøttelse af havnens udvikling.

Vindmøllerne kom i drift i januar 2012 og anslås årligt at ville producere 15 millioner kWh pr. mølle svarende til en kapacitetsfaktor på 0,50, hvilket er på niveau med offshore vindmøller, hvor investeringen pr. MW kan være mere end det dobbelte.

”Fonden Hvide Sande Erhvervsudvikling” forventer i kraft af den meget attraktive placering at kunne tilbagebetale banklånene på ca. 5 år.

Juridiske aspekter:

Erhvervsdrivende fonde er selvejende institutioner, hvor stifterne ikke har et ejerskab og dermed heller ikke en særlig ret til afkastet fra fonden.

Erhvervsdrivende fonde er en velkendt ejerform, som er reguleret i Erhvervsfundsloven. Reglerne vil ikke blive gennemgået nærmere her, idet det blot skal understreges at Erhvervsfundsloven ikke indeholder restriktioner på, hvem der kan være medstifter af en fond.

Det interessante er derfor ikke, at vindmøller kan ejes og drives af en erhvervsdrivende fond, og at alle som udgangspunkt kan være medstiftere af en fond, men derimod hvorledes fondens formål og betingelser for anvendelse af overskud er formuleret og dermed hvem, der skal modtage udlodninger fra fonden dvs. overskuddet fra drift af vindmøllerne.

Formuleringen af fondens formål, og hvorledes et overskud skal fordeles, vil dog i høj grad være motiveret af, hvem der er medstiftere af fonden, så i forhold til at fremme en lokal udvikling i lokalområderne bør sammensætningen af fonden afspejle de udfordringer og potentialer, der findes lokalt.

Er lokale foreninger medstiftere, vil det være naturligt, at en del af overskuddet går til at varetage samme formål som disse foreninger fx idrætsformål, lokal energiforskning – og udvikling, erhvervsudviklingsformål osv. Er forsyningsvirksomheder medstiftere, kan overskuddet gå til at fremme af vedvarende energi, bæredygtig energiforsyning el. lignende.

Inddragelse af interessenter:

I forbindelse med høringen af det erhvervsfondsejede projekt i Hvide Sande, blev der kun indgivet ganske få klager. Ingen af klagerne fik helt eller delvist medhold.

Foreløbige erfaringer:

Et forudgående vindmølleprojekt for vindmøller i Hvide Sande fremsat af private udviklere var blevet bremset af lokale protester, så i denne sammenhæng har fondens formål og positive betydning for lokalsamfundet i Hvide Sande været afgørende for den lokale accept.

3.2 FORBRUGEREJET: NØRRE NISSUM BREDNING, LEMVIG



Visualisering af 14 stk. 190 meter høje møller ved Nørre Nissum Bredning

Baggrund:

Et projekt med kystnære vindmøller til opstilling i den vestlige del af Nissum Bredning ud for Thyborøn Tange blev præsenteret i 2008. Effekten er på 42 til 98 MW afhængigt af den endelige løsning. Initiativtagerne til projektet har i forvejen erfaring fra 4 kystnære laugsejede vindmøller på 2 MW, der er opstillet i nærheden ud for Rønland.

Ejerskabskonstruktion:

Ejerskabet til det nye vindmølleprojekt i den vestlige del af Nissum bredning planlægges at blive fordelt omtrent ligeligt mellem det lokale energiforsyningselskab Nordvestjysk Elforsyning A.m.b.a. (NOE) og Nørre Nissum Vindmøllelaug I/S, hvis deltagere skal være bosiddende i Lemvig Kommune. Såfremt virksomheder deltager i Nørre Nissum Vindmøllelaug I/S, skal de ligeledes være bosiddende i Lemvig Kommune, således at beskatningen af overskud sker i den kommune hvor vindmøllerne opstilles.

Vindmøllelaugets formål er formuleret som følger: "Interessentskabets formål er produktion og afsætning af elektricitet gennem etablering og drift af vindmøller. Interessentskabets overordnede mål er at bidrage til en bæredygtig energiforsyning i Danmark."

Juridiske aspekter:

VE-lovens § 14, der sikrer lokale borgere en forkøbsret til minimum 20 % af et vindmølleprojekt, sikrer et vist lokalt privat ejerskab til alle vindmølleprojekter på land, men som i dette tilfælde kan andelen være større og i nogle tilfælde er den 100 %.

Dette lokale private ejerskab organiseres typisk i et interessentskab også kaldet et vindmøllelaug, hvor overskuddet fra driften af vindmøllerne fordeles i henhold til den enkeltes ejerandel i interessentskabet.

Interessentskabet er reguleret af et sæt vedtægter, som kan indeholde bestemmelser om andelenes overdragelse fx forbud imod at overdrage andele til fysiske og juridiske personer uden for lokalområdet.

I tilfælde, hvor et vindmøllelaug ejer mere end 20 % af et vindmølleprojekt, er projektet typisk initieret af en kreds af lokale borgere og ikke en enkelt investor. Sådanne lokale vindmøllelaug eller andre lokale initiativgrupper kan opnå tilsagn hos Energinet.dk om garanti for lån, som optages til finansiering af forundersøgelser, herunder til undersøgelse af placeringer, tekniske og økonomiske vurderinger og forberedelse af ansøgninger til myndigheder med henblik på at opstille en eller flere vindmøller.

Det er dog i henhold til VE-lovens § 21 stk.2. en betingelse at vindmøllelauget eller initiativgruppen har mindst ti deltagere, at flertallet af vindmøllelaugets eller initiativgruppens deltagere bor i den kommune, hvor møllerne planlægges opstillet, eller i en afstand af højst 4,5 km fra stedet, at deltagerne har bestemmende indflydelse i laugets eller i initiativgruppen og at laugets eller initiativgruppens gennemførelse af vindmølleprojektet vurderes som realistisk.

En sådan garanti kan ikke overstige 500.000 kr. pr. projekt og Energinet.dk's økonomiske ramme er alene på 10 mio. kr., som fordeles efter ansøgning fra vindmøllelauget eller initiativgruppen. Forundersøgelserne beløber sig dog typisk til langt over 500.000 kr., hvorfor sådanne lokalt initierede vindmølleprojekter ofte har brug for deltagere, som er villige til at investere et større beløb i sådanne forundersøgelser uden sikkerhed for at projektet kan realiseres. Derfor inddrages forsyningsvirksomheder, som i dette tilfælde er NOE, eller lodsejere typisk i sådanne projekter mod at blive medejer af en større andel af vindmølleprojektet.

Overordnet økonomi/finansiering:

Forhåndstegning af andele i vindmøllelauget kunne i dette projekt ske ved henvendelse i en lokal bank efter først til mølle princippet. Interessen for at købe vindmølleandele skabte kødannelse foran banken, som behøvede to dage for at modtage tegning af vindmølleandelene. På det tidspunkt havde 2.000 lokale borgere forhåndstegnet sig for andele til en værdi af maksimalt 175.000 kr./person. Derudover er der 800 interesserede i vindmølleandele, som er på venteliste.

Inddragelse af interessenter:

Mange af deltagerne kender hinanden fra et eksisterende projekt i området, og der er herudover afholdt et borgermøde for interesserede, hvor der var omkring 400 fremmødte. I forbindelse med udarbejdelsen af VVM for projektet har der været meget få indsigelser og ingen indsigelser fra lokale beboere.

Foreløbige erfaringer:

Der var meget stor efterspørgsel efter andele i vindmøllerne, og det ville således have været muligt med en endnu større andel af private andelshavere. Eksemplet viser, at det er muligt at rejse store beløb selv i en lavindkomstkommune til et lokalt vindmølleprojekt. Projektets videre forløb afhænger af en række tekniske undersøgelser og udarbejdelse af et mere præcist budget baseret på afregningspriser for landbaserede vindmøller.

3.3 KOMMUNALT EJERSKAB: SAMSØ KOMMUNE



Paludans Flak syd for Samsø består af 10 havvindmøller, hvoraf de 5 er kommunalt ejede

Baggrund:

Samsø blev i 1997 af Energistyrelsen udvalgt til at være Danmarks Vedvarende Energi-Ø. Samsø vandt titlen ved at skrive en 10 årig handlingsplan (VE-Ø planen) for energiudvikling baseret på en vurdering af lokale energiressourcer. Det medførte at Samsø kommune skulle forholde sig til energiudvikling og medvirke til udførelse af planen og til behandling af lokalplaner samt teknisk sagsbehandling.

Ejerskabskonstruktion:

I 2002 blev der opført 10 havvindmøller syd for Samsø. Kommunen var fra starten med i styregruppen for projektet og valgte at købe 5 af de 10 vindmøller gennem et kommunalt ejet Aps, mens borgerne på Samsø ejer hovedparten af det øvrige projekt.

Hele forarbejdet til mølleprojektet blev udført af Samsø Energiselskab med et repræsentantskab, der består af Samsø Kommune, Samsø Landboforening, Samsø Erhvervsforum og Samsø Energi- og Miljøkontor. Organisationen havde til formål at gennemføre VE-Ø planen og arbejde for de involverede parters interesser.

Overordnet økonomi/finansiering:

Den samlede investering var på 240 millioner kroner, hvoraf Samsø kommune tegnede sig for de 120 millioner kroner. Kommunens engagement blev godkendt af tilsynsrådet for Aarhus amt og byggeriet blev gennemført indenfor kontraktsummen.

På otte år har diverse puljer, styrelser, borgere, erhvervsdrivende, EU samt kommunen investeret for næsten 500 millioner kroner i vedvarende energi på Samsø.

Juridiske forhold:

I henhold til Elforsyningslovens § 4 kan en kommune deltage i selskaber med begrænset ansvar, som varetager virksomhed i form af produktion, transport, handel eller levering af elektricitet, ligesom en kommune kan deltage i anden virksomhed, som har nær tilknytning til en sådan virksomhed.

Såfremt kommunerne deltager i et vindmølleprojekt i henhold til Elforsyningsloven, er det dog vigtigt at have for øje, at det i så fald er det kommunale selskab, der låner til opførelse og ikke kommunen. Dette indebærer, at overskuddet fra virksomheden alene

kan anvendes til tilsvarende eller anden tilknyttet virksomhed jf. Bekendtgørelse om kommuners deltagelse i anden virksomhed, som har nær tilknytning til deres hovedvirksomhed efter elforsyningsloven.

Derudover kan Energitilsynet give tilladelse til, at en kommune kan deltage i anden form for tilknyttet virksomhed hvis den tilknyttede aktivitet har en tilstrækkelig sammenhæng med el-produktionen, og aktiviteten har et væsentlig mindre omfang end selve produktionsvirksomheden.

Efter reglerne i Elforsyningslovens §§ 37 og 37 a bliver kommunerne, med mindre der er tale om en aktivitet, der kan betragtes som tilknyttet virksomhed, beskåret med henholdsvis 40 % eller 60 % af det udloddede beløb i bloktilskud, såfremt en kommune modtager en udlodning fra et el-produktionsselskab, som kommunen direkte eller indirekte er ejer af.

Kommunerne bør derfor forelægge den planlagte tilknyttede aktivitet for Energitilsynet til udtalelse, førend den iværksættes for derved at sikre sig, at der ikke sker uventet modregning i kommunens bloktilskud. Kommunerne kan naturligvis også vælge at indkassere overskuddet imod en delvis modregning i bloktilskuddet.

I omtalte projekt på Samsø har kommunen vedtaget, at alt overskud fra de fem møller skal gå til fremtidige energiprojekter. Der er hermed skabt en kommunal virksomhed, som har været brugt til at medfinansiere EU projekter, starte nye projekter og til at udføre energibesparelser i kommunale bygninger og etablering af Samsø Energiakademi, uden at der er sket en modregning i bloktilskuddet.

Inddragelse af interessenter:

Havvindmølleprojektet er et resultat af en fælles indsats på Samsø, og den forholdsvis lette sagsbehandling viser med al tydelighed, at der har været enighed om at projektet var en god og brugbar ide for Samsø. Den endelige placering var der konsensus om, og der var ingen protester imod møllerne.

Foreløbige erfaringer:

Beslutningen om kommunalt engagement har vist sig at være en god ide. Møllerne fungerer tilfredsstillende og produktionen er højere end budgetteret. Den indledende politiske skepsis er blevet afløst af en positiv opbakning, og det er politisk besluttet at overskud fra møllerne ud over det budgetterede også kan bruges til kommunale investeringer i nye energiprojekter.

Det er kommunalbestyrelsens hensigt, at planlægning og opstilling af yderligere vindmøller fortsat skal foregå ved et bredt folkeligt engagement. Med en fælles proces er det planen at fordoble Samsøs el-produktion fra vindmøller.

Samsøs status som vedvarende energi ø - er en væsentlig del af øens visitkort. Konkret er der i dag 100 % selvforsyning på energiområdet gennem etablering af lokalt ejede løsninger i form af land- og havbaserede vindmøller samt fjernvarmeværker.

4. POTENTIALTET FOR SKABELSE AF ARBEJDSPLADSER I UDKANTSOMRÅDER Gennem VINDMØLLER

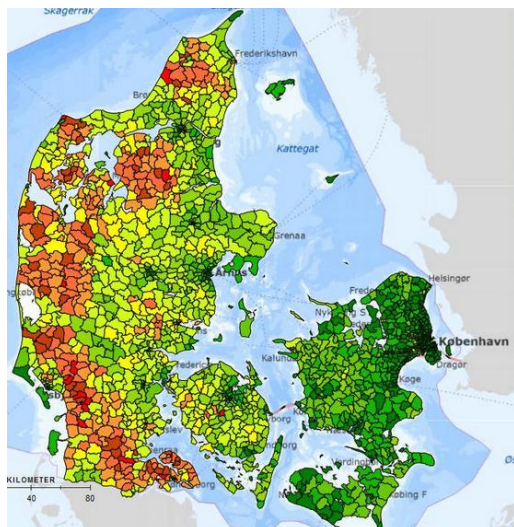
Adgangen til arbejdspladser er af afgørende betydning for lokal udvikling, og i takt med strukturændringer og effektivisering i landbrug og industri er der således behov for at udvikle nye typer af arbejdspladser i landdistrikterne.

Produktion af bæredygtig energi fra vindmøller har i sig selv et potentiale for skabelse af nye arbejdspladser; både i forbindelse med forundersøgelser, opførelse og den efterfølgende drift og vedligeholdelse af møllerne. Derudover vil der afhængigt af de lokale forudsætninger være basis for, at et overskud fra vindmøller kan understøtte udvikling og innovation indenfor en række andre typer af erhverv og aktiviteter i lokalområderne.

Med henblik på at fremme beskæftigelsen i udkantsområderne mest muligt er det vigtigt, at overskuddet fra el produktionen af vedvarende energi bidrager til innovation og udvikling indenfor andre områder, hvor udkantskommunerne i forvejen har særligt gode forudsætninger. Med et strategisk fokus på at udnytte overskuddet fra el-produktionen til lokale udviklingsprojekter vil der således kunne skabes nye arbejdspladser indenfor eksempelvis landbrug, turisme, maritime erhverv, byggesektoren eller handelslivet afhængigt af de lokale potentialer og behov.

Herunder beskrives disse eksempler overordnet, men der kan findes mange andre muligheder for lokal erhvervsudvikling i udkantsområder som bl.a. er beskrevet i Realdanias fremtidsscenarie "2050- der er et yndigt land", som også beskæftiger sig med hvordan "Udkant" kan blive til "Forkant".

Landbruget rummer et potentiale for forskning, innovation, demonstration og markedsføring indenfor f.eks. biogas og biobrændsel, da særligt Vestjylland udover en høj vindressource også har et højt husdyrtryk. Denne udvikling kunne eksempelvis fremmes hvis landbrugsforeninger indgik ejerskab af vindmøller gennem erhvervsdrivende fonde. Herved vil paletten af vedvarende energiproduktion i udkantsområder blive bredere, ligesom det sandsynligvis vil blive nemmere at finde egnede lokaliseringsmuligheder, da landbruget er ejer af størstedelen af den jord der kan opstilles vindmøller på.



Husdyrtrykket afspejler mængden af animalsk produktion i landbruget og er ligeledes ganske sammenfaldende med kommuner med udviklingsmæssige udfordringer. Der kan således ske en produktion af biogas og biobrændsel og andre former for vedvarende energi som supplement til vindenergi i disse områder.

Oplevelsesturisme vil kunne understøttes gennem udvikling af nye faciliteter, naturgenopretnings- og naturudviklings-projekter m.m., som kan understøtte de store naturoplevelser, som knytter sig til hav, strand og landskaber i kystlandskabet. I Hvide Sande vil en del af overskuddet fra den erhvervsdrivende fond således blive anvendt til udvikling af faciliteter for surfere, så turismen indenfor dette område kan styrkes.



Vinden er også en forudsætning for Windsurfing, der er blevet en stor succes på dele af vesterhavskysten, ligesom der ligger store oplevelsesmuligheder i Vadehavet og klitlandskaberne langs kysten.

Maritime erhverv, herunder havnedrift og fiskeri vil ligeledes kunne understøttes gennem erhvervsdrivende fonde, som det f.eks. har været tilfældet i Hvide Sande.

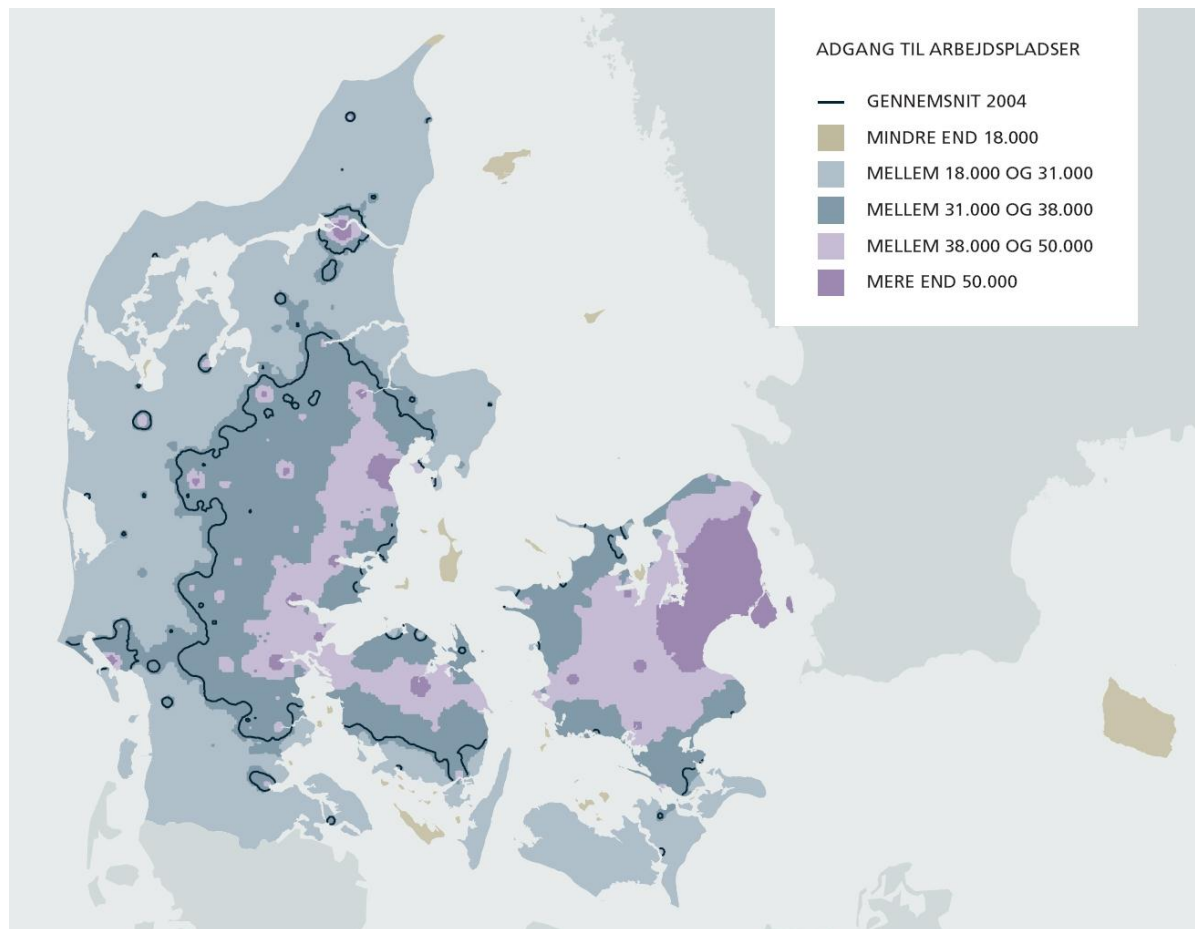
Byggesektoren kan styrkes gennem energirenoveringer og bæredygtigt kommunalt nybyggeri. Dette vil kunne få et betydeligt omfang, hvis det klart defineres at en bæredygtig renovering og udvikling af den kommunale bygningsmasse kan betragtes som "tilknyttet virksomhed" i forbindelse med kommunale ejerskaber, sådan at der ikke sker en modregning i bloktilskuddet.

Handelslivet vil kunne få glæde af en generelt styrket lokal købekraft og flere turister, ligesom man kan også forestille sig at handelsstandsforeninger ligesom turistforeninger og andre foreninger kan deltage i erhvervsdrivende fonde.

Den måde som overskuddet aktiveres til udvikling af lokalområderne er forskellig, afhængigt af hvilken ejerskabskonstruktion man vælger i forbindelse med etablering af nye vindmøller. Kommunekassen vil generelt have glæde af at flere er i arbejde og at overskuddet beskattes lokalt, ligesom et kommunalt ejerskab giver mulighed for at anvende overskuddet i andre energirelaterede aktiviteter. Fondseje kan som illustreret bidrage til at udvikle turisme og havne drift mm. samt det lokale forenings-, idræts-, og kulturliv i bred forstand, og private indtægter gennem vindmøllelaug vil indirekte kunne styrke beskæftigelsen inden for handel og håndværk ved at folk får en større købekraft.

De positive lokaløkonomiske effekter af lokalt ejerskab til vindmøller vil naturligvis ikke alene kunne vende udviklingen i udkantsområder, men peger på nogle muligheder for lokal udvikling som skal gribes af lokale interessenter. I samspil med en række øvrige

lokalpolitiske prioriteringer og tiltag vil indtægterne fra vindmøllerne dog være et væsentligt værktøj til fastholdelse og udvikling af levedygtige byer og lokalsamfund i udkantsområder.



Kort over arbejdspladspotentialet (fra Landsplanredegørelse 2005), som illustrerer sammenhængen mellem adgangen til arbejdspladser og de udviklingsmæssige udfordringer, som findes i udkantsområder.

Skabelse eller fastholdelse af lokale arbejdspladser i udkantsområderne og et kommunalt overskud ved el-produktion vil komme lokalbefolkningen til gode, men den forbedrede lokaløkonomi med reducerede sociale udgifter og højere beskæftigelse vil samtidig betyde en reduktion af bloktilskuddet gennem den kommunale udligning. Mere velstillede kommuner vil således også have fordele af det lokale ejerskab til vindmøller i udkantsområderne, og der tegner sig konturerne af et muligt nyt og mere afbalanceret danmarkskort, hvor disse områder kunne få en ny og styrket rolle på baggrund af deres naturlige potentialer.

5. ET NYT TANKESÆT OG PLACERINGER MED SÆRLIGE POTENTIALER

Danmarks miljø- og energipolitik er nu en af verdens mest ambitiøse, og det kan vi faktisk godt være lidt stolte af.

Både vi selv og de turister, som besøger vores lille land, må derfor gerne kunne se og lægge mærke til, hvor energien kommer fra som en naturlig del af den måde, vi har indrettet os, på samme måde som vi f.eks. vil have synlige regnvandsløsninger som del af byernes rekreative arealer og parker.

Om 10-20 år vil vi som det mest naturlige køre i eldrevne tog og elbiler på motorvejene, og her vil det være en fin oplevelse at køre igennem de vindmølleparker, som producerer den strøm, vi bruger.

Konkrete placeringsmuligheder vil ofte være en mangelvare, selv med lokale ejerskaber, så nedenfor gives et bud på placeringsmuligheder, som kan have nogle særlige potentialer i lyset af vindkraftens nye samfundsmæssige rolle:

Ved havne, da der er gode vindforhold, særligt ved vestvendte havne og ingen kystbeskyttelseslinje. Ofte er havne kommunalt ejede, hvilket også forsimples planlægningen markant.

Ved industrialæg som fjernvarmeværker og lignende anlæg med tilsvarende skala, da den visuelle påvirkning ikke vil være så markant i samspillet med de eksisterende anlæg.

Vej motorveje, da der er stor synlighed og sammenfald med eksisterende støjzoner samt mulighed for enkel servicering og vedligeholdelse.

Ved jernbaner, da støj og vibrationszoner er sammenfaldende med vindmøllers, og der er stor synlighed fra togene, hvor det kan være en fin oplevelse at køre igennem en vindmøllepark.

Særligt ikoniske placeringer, hvor en vindmøllepark kan medvirke til at markere Danmarks førerposition indenfor bæredygtig udvikling, f.eks. synlig fra nedkørslen til Fehmern Bælt tunnelen.

Det er naturligvis afgørende, at vindmølleparker ikke etableres i meget værdifulde landskaber, men herudover kan det være vigtigt at vindmølleparkerne udformes, så de kan opfattes som en slags landart, der kan berige landskabsoplevelsen gennem en bevidst formgivning.



På samme måde som Lightning Fields i Californien bidrager til at etablere en skala i landskabet vil bevidst udformede vindmølleparker kunne bidrage til et æstetisk løft af karaktersvage landskaber i Danmark.

6. ANBEFALINGER TIL FREMME AF LOKALT EJERSKAB AF VINDMØLLER:

Formidling af eksisterende muligheder er naturligvis vigtigt, da kommuner, forsyningsselskaber, foreninger, lokalsamfund og borgere ofte ikke er opmærksomme på de store økonomiske potentialer, der kan være i etablering af vindmøller i områder med en stor vindressource. Staten bør således sikre let adgang til alle nødvendige informationer for alle relevante aktører om mulighederne for etablering og helt eller delvist medejerskab af nye vindmølleanlæg.

Det er ligeledes ikke alment kendt, at lånemarkedet for vindmøller er ret velfungerende. Der er en relativt kort tilbagebetalingstid og der kan tilknyttes forsikringer om minimumsproduktion, som gør vindmøller til en meget sikker investering, så lån kan ofte blot optages med vindmøllerne som sikkerhed. Dette giver mulighed for mange ejerformer, og at selv ret små initiativgrupper kan opnå lån ved gode placeringer.

Udover formidlingsmæssige tiltag, er der et behov for en overordnet diskussion af nødvendigheden af vindmøller i forhold til at opnå den nationale ambition om at blive uafhængige af fossile brændstoffer i 2050, hvor 1. skridt tages med målet om at 50 % af al elektricitet skal komme fra vindmøller i 2020.

Hvis det sikres, at overskuddet fra vindmøllerne forankres lokalt, må der således kunne ændres på kompensationsordninger for naboer, ligesom der må kunne kigges nærmere på muligheden for at sidestille vindmøller med andre nødvendige fælles forsyningsanlæg som højspændingsmaster i forhold til kompensation til lodsejere.

Bopælspligten, som blev ophævet i 1998, kunne være et andet aspekt, man kunne overveje at genindføre under en eller anden form i forhold til at fremme lokale ejerskaber. Der synes at være gået spekulation i de ret attraktive ordninger i en grad, hvor blot byggeretten til en vindmølle (jorden) kan repræsentere en værdi på op til 5 mio. kr., da private vindmølle-developpere byder hinanden op. Ved lokalt initierede og ejede vindmølleprojekter vil der i højere grad kunne være en dialog med forskellige landmænd om, hvor vindmøller kan placeres og til hvilken pris ud fra lokale rimelighedsbetragtninger, uden at der på samme måde går spekulation i processen ved at eksterne investorer byder prisen på byggeretten op.

Endelig er der behov for en præcisering og principiel stillingtagen til en række spørgsmål, da flere af de omtalte ejerskabskonstruktioner er så nye, at muligheder og grænser for deres udbredelse ikke er entydigt defineret i lovgivningen. Herunder følger nogle af de punkter, som bør afklares/udvikles yderligere i relation til de enkelte ejerformer.

Erhvervsdrivende fonde

Muligheden for erhvervsdrivende fonde er ikke særligt kendt i forbindelse med etablering og ejerskab af vindmøller, så man kan komme langt med en solid formidlingsindsats overfor forsyningselskaber, foreninger m.m. omkring potentialerne i disse.

Rambøll kender ikke til eksempler på, at en kommune har deltaget i en erhvervsdrivende fond, hvis formål det er at etablere og drive vindmøller, men det er oplagt, at der vil være større frihedsgrader i forhold til anvendelsen af overskud til lokale formål.

Såfremt en kommune ønsker at deltage i eller stille kommunegaranti for en sådan fond, er det med den nuværende lovgivning afgørende, at formålet og anvendelsen af overskuddet kan rummes indenfor kommunalfuldmagtens regler, dvs. at anvendelsen går til et kommunalt formål.

Kommunalt eje

Mange kommuner er interesserede, men der er kun få eksempler på, at kommunerne fører en aktiv vindmøllepolitik som initiativtager til nye vindmølleprojekter. Kommunerne vil således kunne spille en langt mere aktiv rolle også som initiativtager og medejer f.eks. gennem et A/S eller Aps. Hvis kommunen ønsker at være medstifter af en erhvervsdrivende fond skal det være indenfor kommunalfuldmagtens rammer, og fondens formål dermed være i en almen kommunal interesse.

I denne sammenhæng bør det overvejes, om kommunerne individuelt skal kunne beslutte, at man f.eks. kun ønsker at etablere nye vindmølleprojekter, hvor der er et lokalt ejerskab, da dette jo grundlæggende er en politisk beslutning. Man kunne også forestille sig at udpege særlige vindkommuner med det omtalte sammenfald mellem store udviklingsmæssige udfordringer og store vindressourcer, hvor der kunne laves lokale særordninger.

Professor Bent Ole Gram Mortensen har for nylig udarbejdet et responsum om kommunernes mulighed for at eje vindmøller for Energiklyngecentret Sjælland, og hovedkonklusionen er, at det kan de godt uanset formålet, og endog selvom det skulle være uden for egen kommunegrænse. Responsummet beskriver de relevante juridiske forhold ved kommunalt ejerskab og bør læses af kommuner, som overvejer at indgå som ejere af vindmøller.

I dette responsum nævnes også Samsø kommunes ejerskab af de 5 vindmøller, men der rejses tvivl om, hvorvidt andre kommuner vil kunne rejse vindmøller på de samme vilkår ud fra et ligebehandlingsprincip, da tilsynsrådets afgørelse bl.a. var baseret på, at Samsø var blevet udnævnt som energi-ø. Dette spørgsmål bør afklares nærmere, da Samsø casen jo netop viser, hvor stort et potentiale, der kan være i kommunalt ejerskab af vindmøller.

Som tidligere anført vil der ske en modregning i bloktilskuddet på 40 eller 60 %, såfremt en kommune opnår et overskud ved el-produktionen undtaget den del, som anvendes i "tilknyttet virksomhed". En præcisering / udvideles af, hvad der kan ligge indenfor tilknyttet virksomhed vil kunne fremme kommunalt ejerskab væsentligt.

Muligheden for kommunal garantistillelse er et andet forhold, som bør afklares nærmere, da det vil kunne forsimple og billiggøre låntagningen.

Vindmøllelaug

Ofte kan det være en barriere for det lokale initiativ at hele den forudgående proces med VVM, lokalplan, juridisk konstruktion, interessentinddragelse m.m. er ret omkostningskrævende både i forhold til økonomi og tid.

Den under Nørre Nisum casen nævnte garantiordning bidrager til at hjælpe lokale initiativer på vej, men er ikke tilstrækkelig.

I Østrig har man f.eks. arbejdet med modeller, hvor der til et lokalt projekt er blevet bevilliget et beløb på op imod 1,5 mio. kr. til de nødvendige forundersøgelser og en proces omkring organisering af lokalbefolkningen. Hvis og når lokalbefolkningen kan blive enig om, hvor der kan placeres vindmøller, kan VVM processen sættes i gang og hvis alle forhold falder på plads, vil overskuddet komme lokalbefolkningen til gode. De overordnede planlægningsmæssige hensyn møder på denne måde det lokale initiativ på en mere smidig måde, end det sker i Danmark i dag.

Forsyningsselskaber kan, som vist i Nørre Nisum casen, indgå ligeværdigt som ejere sammen med et lokalt vindmøllelaug, men de kan også eje de maksimale 80 % alene eller indgå som del af en erhvervsdrivende fond.

7. VEJEN VIDERE

Som det fremgår, er der allerede gode eksempler på, hvordan erhvervsdrivende fonde, kommunalt ejerskab og vindmøllelaug kan spille sammen i forskellige ejerskabskonstellationer, som kan fremme lokalt ejerskab, accept og udvikling i landets udkantsområder. Udkantsområderne rummer langt hovedparten af potentialet for landbaseret vindenergi i Danmark, så ved at værdisætte vindressourcerne som en lokal ressource, der kan aktiveres som mulig løftestang for lokal udvikling, kan der skabes en større grad af balance imellem de danske kommuner. Det er vores håb, at nærværende notat kan sætte gang i en række overvejelser, som kan føres videre i en proces frem imod udarbejdelse af en samlet juridisk model for lokalt ejerskab af vindmøller. Staten og kommunerne bør gå sammen omkring afklaring af rammerne, og så er det vores vurdering at kommunerne vil være både villige og de mest oplagte som tovholder, initiativtager og facilitator i den efterfølgende realisering.